

ประสิทธิผลของโปรแกรมทันตสุขศึกษาในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย
เขตหนองจอก จังหวัดกรุงเทพมหานคร
The Effectiveness of Oral Health Education Program in Late Elementary
School Students in Nongchok District, Bangkok

ณัฐนันท์ โกวิทวัฒนา¹ และ ศิริพร ส่งศิริประดับบุญ¹
Nattanan Govitvattana¹ and Siriporn Songsiripradubboon¹

¹ภาควิชาทันตกรรมสำหรับเด็ก คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ

¹Department of Pediatric Dentistry, Faculty of Dentistry, Chulalongkorn University, Bangkok

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของโปรแกรมทันตสุขศึกษาที่แตกต่างกันในกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ชั้นปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 154 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มที่ได้รับการ
สอนทันตสุขศึกษาโดยครูอนามัยเพียงอย่างเดียว กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มที่ได้รับการสอนทันตสุขศึกษาโดยครูอนามัยร่วมกับการจัดกิจกรรม
ผ่านตัวแบบแกนนำเพื่อนนักเรียน และกลุ่มที่ 3 กลุ่มควบคุม คือ กลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนทันตสุขศึกษาใด ๆ ครูอนามัยสอนทันตสุขศึกษา
ด้วยคู่มือการสอนซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคฟันผุและเหงือกอักเสบ รวมทั้งวิธีการทำความสะอาดช่องปากของเด็กวัยเรียน ในขณะที่แกนนำ
เพื่อนจะเป็นแบบอย่างในการแปรงฟันและทำหน้าที่รณรงค์ให้เพื่อนนักเรียนแปรงฟันในช่วงพักกลางวัน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจะได้รับการ
วัดระดับความรู้และระดับคราบจุลินทรีย์ทั้งก่อนและหลังเริ่มโปรแกรมเป็นระยะเวลา 3 เดือน การวัดระดับความรู้ประเมินจากการทำ
แบบทดสอบปรนัย ในขณะที่การวัดระดับคราบจุลินทรีย์ใช้สีย้อมอีริโทรซินและบันทึกค่าดัชนีคราบอ่อน ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรม
ทันตสุขศึกษาทั้ง 2 รูปแบบที่จัดให้มีผลเพิ่มคะแนนความรู้ของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) เมื่อเปรียบเทียบกับ
คะแนนความรู้ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและมีค่ามากกว่าคะแนนของกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) อย่างไรก็ตามไม่พบ
ความแตกต่างระหว่างคะแนนความรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการทันตสุขศึกษาทั้ง 2 รูปแบบ และพบว่าเฉพาะกลุ่มที่มีการจัดกิจกรรมผ่าน
ตัวแบบแกนนำเพื่อนนักเรียนเท่านั้นที่มีระดับคราบจุลินทรีย์หลังสิ้นสุดโปรแกรมลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) เมื่อเปรียบ
เทียบกับระดับคราบจุลินทรีย์ก่อนเริ่มโปรแกรม แสดงให้เห็นว่าการให้ทันตสุขศึกษาโดยครูอนามัยเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอในการ
เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแปรงฟันเมื่อใช้ระดับคราบจุลินทรีย์เป็นตัวชี้วัด และการจัดกิจกรรมผ่านตัวแบบโดยให้แกนนำเพื่อนเข้ามามี
ส่วนร่วมสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิผลของโปรแกรมทันตสุขศึกษาในโรงเรียนได้

คำสำคัญ: กลุ่มเพื่อน, คะแนนความรู้, เด็กนักเรียน, ทันตสุขศึกษา, ระดับคราบจุลินทรีย์

Abstract

The aim of this study was to compare the effectiveness of different oral health education (OHE) programs
in late elementary school students in Bangkok. One hundred and fifty-four students were divided into 3 groups:
Group 1 was instructed OHE by school health teacher, Group 2 was instructed OHE by school health teacher in
combination with peer modeling activities, Group 3 served as a control group which did not receive any interventions.

The teacher used OHE instructor guide which comprised of dental caries, gingivitis, and tooth cleaning technique. Peer models served as a model and motivated other students to brush their teeth during the lunch break. Knowledge scores and plaque scores were assessed in all students before OHE program and 3 months afterward. The knowledge was evaluated by multiple choice questions while plaque level was detected by erythrosine dye and measured with soft debris index. The results indicated that post-test knowledge scores increased statistically significant in both OHE groups ($p<0.001$) when compared with pre-test knowledge scores and the control group ($p<0.001$). However, there is no statistically significant difference between both OHE groups. Plaque scores decreased statistically significant only in peer group when compared with baseline ($p<0.001$). The results suggested that OHE by school health teacher was not enough in term of changing tooth brushing behavior when using plaque scores as an indicator. The participation of peer models in OHE program increased the effectiveness of OHE in school.

Keywords: Peer, Knowledge scores, School students, Oral health education, Plaque scores

Received Date: Jan 4, 2017

Accepted Date: Apr 2, 2018

doi: 10.14456/jdat.2018.33

ติดต่อเกี่ยวกับบทความ:

ณัฐนันท์ โกวิทวัฒนา ภาควิชาทันตกรรมสำหรับเด็ก คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 34 ถ.อังรีดูนังต์ แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 ประเทศไทย โทรศัพท์: 02-2188906 อีเมล: nattanang@gmail.com

Correspondence to:

Nattanan govitvattana. Department of Pediatric Dentistry, Faculty of Dentistry, Chulalongkorn University, 34 Henri-Dunant Rd, Pathumwan, Bangkok 10330 Thailand. Tel: 02-2188906 Fax: 02-2188906 Email: nattanang@gmail.com

บทนำ

การส่งเสริมและให้ความรู้ทางด้านทันตสุขภาพนั้นได้ถูกจัดขึ้นในรูปแบบและสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ โรงพยาบาล สถานีอนามัย คลินิกทันตกรรม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมไปถึงโรงเรียนและสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ โดยโรงเรียนชั้นประถมศึกษา นับเป็นที่ที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดโปรแกรมทันตสุขภาพในหลายประการ เนื่องจากโปรแกรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนสามารถเจาะกลุ่มเป้าหมายคือประชากรเด็กวัยประถมศึกษาได้โดยตรง ในประเทศไทยพบว่าเด็กอายุ 6-11 ปี จำนวนมากกว่าร้อยละ 95 ได้เข้าศึกษาในระบบโรงเรียนระดับประถมศึกษา¹ และใช้เวลาอย่างน้อย 6 ชั่วโมงต่อวันอยู่ในโรงเรียน การปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการดูแลสุขภาพนั้นควรเริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็ก อย่างไรก็ตามเด็กในวัยแรกเกิดจนถึงช่วงวัยประถมศึกษาตอนต้นยังจำเป็นต้องพึ่งพิงผู้ปกครองในการทำความสะอาดช่องปากให้ โดยเด็กจะเริ่มพัฒนาสุขนิสัยของตนเองและเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลทำความสะอาดช่องปากตนเองได้เมื่อเด็กเข้าสู่ช่วงอายุ 9-12 ปีซึ่งเป็นช่วง

ที่เด็กกำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย² ดังนั้นเด็กในช่วงวัยนี้จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของโปรแกรมทันตสุขภาพ

กิจกรรมส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทยได้ดำเนินการมานานกว่า 30 ปีและถูกจัดให้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนไม่มีฟันแท้ผุ ไม่มีภาวะเหงือกอักเสบและสามารถแปรงฟันได้ถูกวิธี³ โดยพบว่าร้อยละ 90.9 ของโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน⁴ อย่างไรก็ตามจากผลการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพครั้งที่ 7 ในปี พ.ศ.2555 พบว่าเด็กอายุ 12 ปียังคงมีอัตราการเกิดฟันผุ ถอน อุดในฟันแท้และภาวะเหงือกอักเสบที่สูงอยู่ โดยพบถึงร้อยละ 52.3 และ 50.3 ตามลำดับ⁵ ซึ่งน่าจะเกิดจากการดำเนินงานส่วนใหญ่ยังขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารถทำให้เด็กนักเรียนเกิดพฤติกรรมที่ยั่งยืนจนเป็นนิสัยได้ ซึ่งจากผลการสัมภาษณ์เด็กอายุ 12 ปีพบว่าจำนวนเด็กนักเรียนที่แปรงฟันที่โรงเรียนและความสม่ำเสมอในการแปรง